

המאבק הוא האם טייסת זה נורמלי

גילה שטופלר | 13.03.2018 | 11:35

סרטון שנועד לעודד שירות שוויוני של נשים בצה"ל, שהופק על ידי אנשי המדיה של ביטאון חיל האוויר, הועלה לעמוד הפייסבוק של חיל האוויר לכבוד יום האשה הבינלאומי וזכה לצפיות רבות. הסרטון הוסר זמן קצר לאחר מכן בעקבות לחצים של גורמים דתיים שטענו כי הסרטון מתריס. חברות הכנסת שלי יחימוביץ', מרב מיכאלי וציפי לבני, שמיהרו למחות, טענו שחיל האוויר נותן עדיפות פסולה לרגשותיהם הפגועים של רבנים חרד"לים על פני זכותן של נשים לשוויון.

הן צודקות, כמובן. בתפיסה הליברלית של זכויות האדם הזכות לשוויון, שהיא זכות יסוד, גוברת על הפגיעה ברגשות. למעשה, בתפיסה הליברלית הקלאסית, פגיעה ברגשות אינה יכולה כלל לשמש הצדקה להגבלה של זכויות. בית המשפט הישראלי צימצם במעט תפיסה זו וקבע שפגיעה ברגשות יכולה להצדיק הגבלה על זכויות במקרים בהם הפגיעה ברגשות היא כה חמורה, שהיא מזעזעת את אמות הספים של הסובלנות ההדדית. ברור שהסרטון האמור, שהמסר שלו מתמצה בכך שנשים יכולות לעשות הכל, אינו פוגע ברגשות בצורה כזו ואין כל הצדקה להסירו.

אבל הדיון המשפטי הליברלי על זכויות ורגשות מסתיר את עומק הבעיה. הסוגיה האמיתית העולה במקרה זה, כמו בכל המקרים האחרים של הדרת והפליית נשים מטעמי דת, היא לא מהו האיזון הראוי בין זכויות לרגשות. המאבק הוא מאבק של כוח ושליטה והמטרה היא שינוי עומק של החברה הישראלית – עיצובו של הנורמלי החדש.

החרד"לים הדורשים, ומקבלים, הסרת סרטון שבו נשים חיילות מראות שהן יכולות לעשות כל תפקיד בצבא, והחרדים, הדורשים, ומקבלים, הדרה של נשים מהמרחב הציבורי באקדמיה, בצבא ובשירות המדינה, לא נלחמים על רגשותיהם או על זכויותיהם. הם נאבקים מאבק חסר פשרות ובלתי מתנצל שמטרתו אחת: הגדרה מחדש של מקומן הנורמלי של נשים בחברה הישראלית.

הסרטון של חיל האוויר מאיים על הרבנים החרד"לים כיוון שהוא מראה ששירותן של נשים כטייסות, מכוונאות מטוסים, לוחמות ומפקדות הוא המצב הנורמלי, בעוד שמטרתם היא לצרוב בתודעת הציבור הישראלי ששירות של נשים בתפקידים כאלה, ואפילו שירות נשים בצבא בכלל, הוא מצב לא נורמלי ולא ראוי לנשים, דתיות וחילוניות. באותו אופן המאבק על הדרת נשים במרחב הציבורי גם הוא מאבק על הנורמלי – האם המצב הנורמלי במרחב הציבורי בישראל צריך להיות של מרחב מעורב, הפתוח באופן שווה לנשים וגברים, או לא.

למרבה הצער, הנורמלי החדש שתובעים החרד"לים והחרדים לאמץ אינו מנותק לגמרי מההוויה הישראלית. כולנו רגילים לכך שמכוח החוק הישראלי נשים מופלות לרעה בבתי הדין הדתיים, שהם הפוסקים היחידים בענייני נישואים וגירושים. עם זאת, לאורך השנים למדנו לחשוב, כי למרות שבת הדין הדתיים מפלים נשים הרי שבשאר התחומים גוברת זכותן של נשים לשוויון. זכותן של נשים לשוויון כונתה על ידי בית המשפט העליון זכות מלכותית, בשל חשיבותה הייחודית, ומכוחה הוא אף פסק ב-1995 כי צה"ל חייב לפתוח את קורס הטיס לנשים. אבל התרחבות ההדרה וההפליה של נשים מטעמי דת בשנים האחרונות בחסות המדינה מציבה סימן שאלה גדול על עתיד הזכות הזו.

במאבקם לקביעת הנורמלי החדש, משתמשים החרדים והחרד"לים בשפה ליברלית של חופש הדת, רב תרבותיות, פגיעה ברגשות וסובלנות הדדית, שנועדה לסבר את אוזנם של ליברלים מודאגים, הרואים כיצד לנגד עיניהם מקומן של נשים בציבוריות הישראלית, זכותן לשוויון ואפילו זכותן להצהיר שהן שוות הולכות ומצטמצמות. אך השימוש בשפה הליברלית הוא רטורי בלבד. מטרתו לנטרל התנגדויות ולאפשר לחרד"לים ולחרדים להמשיך להשתמש בכוח הפוליטי הרב העומד לרשותם כדי להגדיר מחדש את מקומן של נשים בחברה הישראלית.

ההורדה המהירה של הסרטון על ידי חיל האוויר מוכיחה שהמתקפה החרד"לית והחרדית נושאת פרי. גם אם צה"ל ימשיך לפתוח תפקידים לנשים כיוון שהוא זקוק לכוח האדם האיכותי שהן מספקות לו, הרי שבהורדת הסרטון הוא מאמץ את העמדה לפיה נשים המתגאות בתפקידיהן המבצעיים ומצהירות על יכולותיהן השוות הן מתריסות. עמדה דומה עולה מהצהרתו של הרמטכ"ל גדי איזנקוט לפני כמה שבועות, לפיה הוא אינו פמיניסט. לפי עמדה זו, פמיניזם – התפיסה לפיה נשים הן שוות לגברים וראויות לזכויות שוות - הוא התרסה.

בישראל של 2018 פמיניזם הוא מלת גנאי, חיילות המתגאות בשירותן כטייסות ולוחמות מתויגות כמתריסות ומושקקות, וחרד"לים וחרדים הדורשים מרחב ציבורי סטרילי מנשים בצבא, באקדמיה ובשירות המדינה מטעמי דת זוכים לשיתוף פעולה וללגיטימציה מצד מוסדות המדינה. המלחמה על הנורמלי החדש היא בעיצומה ולתוצאותיה תהיה השפעה מכרעת על דמותה של המדינה. פרופ' שטופלר היא מרצה למשפט חוקתי במרכז האקדמי למשפט ולעסקים
